

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**BUXORO MUHANDISLIK-TEXNOLOGIYA INSTITUTI
«METROLOGIYA VA STANDARTLASHTIRISH» KAFEDRASI**



**«TEXNIK JIHATDAN TARTIBGA SOLISHDA
METROLOGIK TA'MINOT»**

Respublika ilmiy-amaliy anjumanining

MATERIALLAR TO'PLAMI

2022 yil 20-21 may



**O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O’RTA
MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI**

**BUXORO MUHANDISLIK-TEXNOLOGIYA INSTITUTI
«METROLOGIYA VA STANDARTLASHTIRISH»
KAFEDRASI**



**«TEXNIK JIHATDAN TARTIBGA SOLISHDA
METROLOGIK TA’MINOT»**

mavzusidagi

Respublika ilmiy-amaliy
anjumanining

MATERIALLAR TO’PLAMI

20-21 may 2022 yil

Buxoro – 2022

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 07 martdagi 101-F - sonli farmoyishiga hamda Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirining 2022 yil 14 martdagi 97-sonli buyrug‘iga asosan Buxoro muhandislik-texnologiya instituti «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida 2022 yil 20-21-may kunlari o‘tkazilgan «Texnik jihatdan tartibga solishda metrologik ta’minoti» mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari asosida tayyorlangan.

Tashkiliy qo‘mita:

Barakayev N.R. -Rais: BuxMTI rektori, t.f.d., professor.
Sharipov M.Z. -Rais o‘rinbosari: BuxMTI Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, f-m.f.d., dotsent.

Tashkiliy qo‘mitaning a‘zolari:

Avliyakulov N.X. -t.f.d., Buxoro sh.
Tairov B.B. -BuxMTI «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida mudiri, t.f.n., dots.
Avliyakulov N.N. -BuxMTI «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida, t.f.n., dots.
Bozorov U.M. -«O‘zbekiston milliy metrologiya instituti» DM Buxoro filiali rahbari
Maxmudov M.I. -BuxMTI «Energoaudit» kafedrasida mudiri, t.f.d., professor
Abduraxmonov O.R. -BuxMTI «Texnologik jarayonlarni boshqarishning axborot-kommunikatsiya tizimlari» kafedrasida, t.f.d., professor.
Fozilov S.F. -BuxMTI «Gazni kimyoviy qayta ishlash texnologiyasi» kafedrasida mudiri, t.f.d., professor
Alimov A.A. -Bux MTI «Neftni qayta ishlash texnologiyasi» kafedrasida mudiri, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Komilov M.Z. -BuxMTI «Gazni kimyoviy qayta ishlash texnologiyasi» kafedrasida, t.f.n., dots.

Tahririyat a‘zolari

Do‘stov H.B. -BuxMTI «Fan va texnologiyalar taraqqiyoti» ilmiy-texnikaviy jurnalining bosh muharriri, k.f.d., professor.
Boltayeva Z.Z. -Bux MTI «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida katta o‘qituvchisi.
Davlyatova M.B. -Bux MTI «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida PhD, katta o‘qituvchisi.
Yodgorova M.O. -Bux MTI «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida assistenti.
Shadiyev S.S. -Bux MTI «Metrologiya va standartlashtirish» kafedrasida assistenti.

To‘plamda chop etilgan maqolalar mazmuniga mualliflar o‘zlari mas’uldirlar.

| | | | |
|----|--|---|----|
| 14 | Абдуллаева Дилновоз Хусниддиновна | Использование в качестве аппаратной базы вычислительных платформ общего назначения. | 39 |
| 15 | Астанов Салих Гусейнович, Касимова Гузал Каримовна, Раупова Ирода Баракаевна, Жумаева Анора Амоновна | Исследование «сэндвич» ассоциатов арилэтиленов | 42 |
| 16 | Файзуллаев Аскар Ражабович, Астанов Салих Гусейнович, Касимова Гузал Каримовна | Комплексная технология переработки красной свеклы с применением солнечной энергии | 46 |
| 17 | Давлятова Мавлюда Бахтиёровна, Шерназарова Дилноза Шухратовна | Определение физиологического эффекта и токсико-биологических свойств мучных изделий с растительными добавками | 49 |
| 18 | Komilov Ochlil Subhonovich, Sayfulloev Samandar Solih o'g'li | Issiqlik nasosli isitish tizimlari tahlili | 51 |
| 19 | Turdiyev Mirzohid Rustamovich | Lazer nurlarining noshaffof jism sirtiga ta'sirini o'rganish | 54 |
| 20 | Рахмонов Фуркат Абдухакимович | Махсулот сифатини аниқловчи факторлар | 58 |
| 21 | Косимов Дилшод Дониёр угли | Развитие метрологии и соответствующих органов в Республике Узбекистан | 60 |
| 22 | Bibutov Narzullo Salimovich | Yupqa devorli idishlarni hisoblash | 63 |
| 23 | Бурунов Суннатилло Арслонович | Основные машиностроительные материалы | 65 |
| 24 | Закирова Дилором Ахмедовна, Хамроев Хамза Хамидович | Теория устойчивости эйлера | 68 |
| 25 | Закирова Дилором Ахмедовна, Хамроев Хамза Хамидович | Дифференциальное уравнение движения сыпучего тела в трубе переменного сечения | 70 |
| 26 | Хамроев Хамза Хамидович, Шадиев Сухроб Садиллоевич | Повышение стойкости фрезы | 74 |
| 27 | Хамроев Хамза Хамидович, Шадиев Сухроб Садиллоевич, Тураева Умида Халимовна | Конструктивные особенности фрез | 77 |
| 28 | Хамроев Хамза Хамидович, Шадиев Сухроб Садиллоевич, Тураева Умида Халимовна | Методика силового расчета | 80 |
| 29 | Sultonova Yulduz Abrarovna, Muxammad Aminov Axmadbek Dilshodbek o'g'li, Ergashboyev Shohruh Shuhratboy o'g'li | Texnik reglamentlarning hozirgi vaqtdagi rivojlanishi va dolzarbligi | 83 |
| 30 | Фаттоев Исмонил, Фозилов Хасан Садриддин ўгли, Фозилов Садриддин Файзуллаевич, Шарипова Нафиса Бахтиёровна, Бектурганова Сарбиназ Суканбердиевна | Влияние частиц цеолита на неоднородность и прочность полимерных материалов | 86 |

Отдельно необходимо отметить такой способ установки заготовок, как установка на магнитных и электромагнитных плитах, основной характеристикой которых является величина удельного прижатия заготовки q . Сила закрепления W в данном случае будет соответствовать силе прижатия заготовки к поверхности плиты, а ее величина рассчитывается по формуле:

$$W = q \cdot S,$$

где q – величина удельного прижатия заготовки плитой, МПа; S – активная площадь контакта заготовки с зеркалом плиты, мм².

Сила закрепления заготовок в вакуумных приспособлениях, основной характеристикой которых является значение вакуума, создаваемого под установочной поверхностью заготовки, определяется по формуле:

$$W = (P_a - P_v) \cdot S - q,$$

где P_a – атмосферное давление, Мпа; P_v – вакуумируемое давление, Мпа; q – сила упругости уплотнительного элемента, Н; S – активная площадь контакта заготовки с вакуумируемой полостью, мм².

Список литературы:

1. Горохов В. А. Проектирование и расчет приспособлений. Минск: Высш. Школа, 2011. – 230 с.
2. Обработка металлов резанием: справочник технолога / А. А. Панов, В. В. Аникин и др.; под общ. ред. А. А. Панова, 2-е изд. перераб. и доп.; – М.: Машиностроение, 2004. – 784 с.

TEXNIK REGLAMENTLARING HOZIRGI VAQTDAGI RIVOJLANISHI VA DOLZARBLIGI

Sultonova Yulduz Abrarovna
katta o'qituvchi,

Muxammad Aminov Axmadbek Dilshodbek o'g'li
talaba,

Ergashboyev Shohruh Shuhratboy o'g'li
talaba,

Toshkent Davlat Texnika Universiteti

Ma'lumki hozirda Respublikamizni iqtisodiyot infrastrukturasida xalqaro jamiyatga integratsiyalash borasida, milliy qonunchilikni xalqaro talablarga muvofiqlashtirish, xalqaro savdo tashkilotiga a'zo bo'lish maqsadida bir qator tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Ushbu jarayonning asosiy vazifalardan biri bo'lib, ishlab chiqariladigan mahsulotlar va ko'rsatiladigan xizmatlarning sifati va havfsizligini ta'minlash,

savdo-sotiq amaliyotidagi mavjud bo‘lgan texnik to‘siqlarni bartaraf etish hisoblanadi.

Shu bois, respublikamizda qabul qilingan “Texnik jihatdan tartibga solish” qonuni muxim ahamiyatga ega. Aytish joyizki, texnik talablarni oqilona qo‘llanilishi, ishlab chikariladigan mahsulotlarni raqobatbardoshligiga ko‘maklashishga olib keladi.

Xalqaro tajribada mahsulot, xizmatlar va jarayonlarning xavfsizligiga bo‘lgan majburiy talablar texnik reglamentlarda belgilanadi.

Texnik reglamentlarga tegishli bo‘lgan qonunlar, direktivalar va hukumat idoralari tomonidan berilgan farmoyishlar kiradi. Standartlar talablari esa majburiy emas. Shu sababli, texnik reglamentlar amaldagi qonunchilikni qismi deb hisoblasa bo‘ladi.

Xalqaro savdo tashkilotini Savdodagi texnik to‘siqlar bo‘yicha kelishuvining talablarini bajarish maksadida, bir qator ijobiy ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.

2009 yil 23 apreldagi 213-sonli O‘zbekiston Respublikasining «Texnik jihatdan tartibga solish to‘g‘risida»gi Qonuni kuchga kirdi. Shu munosabat bilan O‘zbekiston Respublikasining boshqa konunlarini muvofiklashtirish zaruriyati tug‘ildi.

O‘zbekiston Respublikasining “Texnik jihatdan tartibga solish to‘g‘risida”gi Qonuni, bir tomondan bozorda xavfli va qalbaki mahsulotlarning paydo bulishini oldini olish, boshka tomondan esa ishlab chiqaruvchilar uchun texnik to‘siqlarni minimallashtirishga yo‘l qo‘yadigan, mahsulotni ishlab chiqaruvchidan boshlab iste‘molchiga yetkazib berilishida balanslangan chora – tadbirlarni ishlab chiqish va qo‘llash vositasida minimal ma‘muriy aralashuv holatida havfsizlik darajasini ta‘minlashga karatilgan.

Shu bilan birga, mazkur Qonunda, mahsulotni ishlab chikarish va hizmat kursatishda, shuningdek mamlakatimiz ishlab chiqaruvchilarining tashqi savdo munosabatlarida ma‘lum qiyinchiliklar tug‘diradigan, me‘yoriy hujjatlarning barcha talablari bajarilishi majburiylikini bartaraf qilishga xam qaratilgan.

Dasturga muvofik hozirgi kunda 38 ta umumiy va 11 ta maxsus texnik reglamentlar ishlab chikib joriy etilgan.

O‘zbekiston Respublikasida, mahsulotni ishlatishda xavfni tahlil qilish va xavfli mahsulotdan iste‘molchining ximoyasini ta‘minlash, hamda texnik to‘siqlarni bartaraf qilish, ishlab chiqaruvchining vaqti va xarajatlarini kamaytirishga asoslanuvchi, ishlab chikaruvchi va iste‘molchi manfaatlari o‘rtasida zarur balansga bozorda erilishini ta‘minlash, texnik jihatdan tartibga solish islohoti amalga oshirilmoqda.

Butunjaxon savdo tashkilotining talablaridan biri xalqaro savdoda mahsulotlarga, faqat ularning havfsizligiga tegishli va savdo munosabatlarining ishtirokchilari tomonidan rioya qilish uchun majburiy bo‘lgan, minimal talablar o‘rnatilgan bo‘lishi kerakligi hisoblanadi.

Majburiy talablarni o‘rnatish mavjud tizimini isloh qilishning ushbu

bosqichida, majburiy talablarni o’rnatish va ularga rioya qilinishining davlat nazoratini amalga oshirish borasidagi O‘zbekiston Respublikasining amaldagi Qonunlarini «Texnik jihatdan tartibga solish to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasining Qonuniga muvofivlashtirish kerak.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, texnik reglamentlarni ishlab chiqishda asosiy me‘yoriy bazasi deb amalda bulgan standartlar qabul qilinadi. Hozirgi kunda, “O‘zstandart” agentligida tashkil etilgan me‘yoriy xujjatlar Davlat fondida 43441 ta standartlashtirish bo‘yicha me‘yoriy xujjatlar mavjud bo‘lib, bulardan:

- xalqaro standartlar 17387 ta;
- davlatlararo standartlar (ГОСТ) 21779 ta;
- xorijiy mamlakatlarni milliy standartlari 1020 ta;
- O‘zbekiston Respublikasi davlat standartlari 3255 ta;
- O‘z DSt 1213 ta;
- O‘z DSt EN 444 ta;
- O‘z DSt IEC 156 ta;
- O‘z DSt ISO 1039 ta;
- O‘z DSt ASTM 24 ta;
- O‘z DSt CODEX STAN 252 ta;
- Uyg‘unlashgan boshqa standartlar (GLOBAL G.A.P, EDS, GMW, SAE J, CISPR) 127 ta;

Texnik reglamentlarni ishlab chiqishda qo‘llash maqsadida xalqaro standartlashtirish tashkilotini standartlaridan, Mustaqil davlatlar hamdo‘stligini standartlaridan, Xalqaro konunchilik metrologiya tashkilotini me‘yoriy xujjatlaridan, yevropa elektrotexnika bo‘yicha standartlashtirish tashkilotini standartlaridan, Xalqaro sog‘liqni saqlash tashkilotini me‘yor va qoidalardan xamda laboratoriyalarni akkreditatsiyalash Xalqaro tashkilotini xujjatlaridan foydalanish sharoitlari yaratildi. Bundan tashqari Turkiya, Polsha, Misr, Germaniya, Buyuk Britaniya, Singapur, Gretsiya, Latviya, Janubiy Koreya, Frantsiya, Chexiya, Xitoy, Ispaniya kabi mamlaktalarini milliy standartlaridan to‘g‘ridan to‘g‘ri qo‘llash bo‘yicha tegishli kelishuvlar imzolangan.

Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqi (YOII) doirasida texnik jihatdan tartibga solish tashqi savdoni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xalqaro hamkorlikda integratsiyalashuv davlatlar iqtisodiyotini rivojlantirishdagi muhim jihat hisoblanadi. Erkin iqtisodiy hamkorlik doirasida xalqaro munosabatlar olib borayotgan O‘zbekiston ham bu jarayonning bevosita ishtirokchisi bo‘lib bormoqda.

Jahon iqtisodiyotidagi integratsion ittifoqlar va tashkilotlarga a‘zo bo‘lishda, eng avvalo, a‘zolik davlat va xalq manfaatlariga qay darajada mos kelishini chuqur tahlil qilish muhim masala sanaladi. Shu ma’noda, ayni kunlarda keng muhokama qilinayotgan Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqi bilan hamkorlik o‘rnatish masalasi va uning doirasida texnik jihatdan tartibga solishning tashqi savdoni rivojlantirishdagi ahamiyati haqida to‘xtalib o‘tsak.

YOIni umumiy bozor, deb hisoblasak, unga a’zo mamlakatlar o’z iqtisodiy salohiyatining samaradorligi va o’sishini oshirishdan manfaatdor bo’ladi. Bunday aylannadagi mahsulotlarning xavfsizligi texnik reglamentlarni qo’llash orqali ta’minlanadi.

Xulosa qilib aytganda, texnik reglamentlarni realizatsiya qilish vositalarini takomillashtirish, mahsulot sifatini oshirishga hamda zamonaviy raqobatbardosh va sifatli mahsulotlar ishlab chiqilishini rivojlantirishga imkon beradi.

Adabiyotlar ro’yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining texnik jihatdan tartibga solish to‘g‘risida’gi qonuni.
2. o‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Texnik jihatdan tartibga solish to‘g‘risida’gi O‘zbekiston Respublikasi qonunini amalga oshirishni davom ettirish chora-tadbirlari haqida qarori.
3. P.R.Ismatullayev, P.M.Matyakubova, Sh.A.Turayev “Metrologiya standartlashtirish va sertifikatlashtirish”.
4. <https://www.standart.uz/>
5. <http://uzsti.uz/>
6. <https://lex.uz/>

ВЛИЯНИЕ ЧАСТИЦ ЦЕОЛИТА НА НЕОДНОРОДНОСТЬ И ПРОЧНОСТЬ ПОЛИМЕРНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Фаттоев Исмоил

доцент,

Фозилов Хасан Садриддин ўгли

магистрант,

Фозилов Садриддин Файзуллаевич,

доктор технических наук, профессор,

Шарипова Нафиса Бахтиёровна

магистрант,

Бектурганова Сарбиназ Суканбердиевна

стажёр,

Бухарского инженерно-технологического института

Современный уровень развития отечественной технологии позволяет выпускать в промышленном масштабе высоконаполненные полиолефины с большим содержанием неорганических и органических веществ природного происхождения и высокими физико-механическими свойствами [1]. В настоящее время наибольшее распространение получили композитно-композиции на основе полиэтилена высокой плотности (ПЭВП) и активированных дисперсий кальцита (CaCO_3), туфа, каолина, перлита, талька,